هدية
HADIYAH

ئاداب وحوكمەكانی
گەشت وسەفەر كردن

Kurdî

كردي

ئاداب وحوكمەكانی گەشت وسەفەر كردن

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على نبينا محمد، وعلى آله وصحبه أجمعين.

پاشان:

ئەمە نامیلكەیەكی پوختە سەبارەت بە ئاداب وحوكمەكانی گەشت وسەفەر كردن، بەپەرۆش بووین لەسەر روونكردنەوەی زۆرینەی ئەو شتانەی گەشتیار پێویستیەتی.

داواكارین لە خوای گەورە بە ئیخلاس ودڵسۆزی لە پێناو زاتی پیرۆزی ئەو بێت، وهەموو مسوڵمانان سوودی لێ ببینن.

لیژنەی زانستی لە (كۆڕگەی خزمەتگوزاری بڵاوكراوە ئیسلامیەكان بە زمانەكانی جیهان - جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات)

یەکەم: ئادابی گەشت وسەفەر کردن

ئەو کەسەی گەشت وسەفەر دەکات بۆ ئەنجامدانی حەج یان هەر پەرستنێکی تر؛ پێویستە ڕەچاوی ئەم خاڵە گرنگانەی لای خوارەوە بکات:

1

داوای ڕێنمونی لە الله دەكات -سبحانه وتعالى- سەبارەت بە كات، وشێواز وئامرازی گەشتكردن، وهاوەڵ، ورێگای گەشتەكە ئەگەر ڕێگاكان زۆر بوون، هەروەها ڕاوێژ بە كەسی چاك وشارەزا دەكات لەم بابەتەدا، سەبارەت بە گەشت كردن بۆ ئەنجامدانی حەج وعومرە؛ ئەمە خێرە بە بێ هیچ گومانێك،

وشێوازی داوای ڕێنمونی لە الله (ئیستیخارە) بەم شێوەیە دەبێت: دوو ڕكات نوێژ دەكات، پاشان نزا دەكات بەو شێوەیەی لە پێغەمبەرەوە هاتووە -صلى الله عليه وسلم-.

HADIYAH هدية

2

واجبە حاجی وعومرەکار مەبەستی لە ئەنجامدانی حەج وعومرەکەی زاتی پیرۆزی الله وڕەزامەندی ئەو بێت، لەگەڵ نزیکبوونەوە لێی،

دەبێت هۆشدار بێت سەبارەت بەوەی مەبەستی بابەتی دونیایی یان شانازی یان بەدەستهێنانی نازناو یان ڕیابازی یان ناوبانگ بێت لەم گەشت وسەفەرەدا؛ چونکە ئەمانە دەبنە هۆی پوچەڵبوونەوەی کردەوە وقبوڵ نەبوونی،

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿قُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٞ مِّثۡلُكُمۡ يُوحَىٰٓ إِلَيَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۖ فَمَن كَانَ يَرۡجُواْ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلۡيَعۡمَلۡ عَمَلٗا صَٰلِحٗا وَلَا يُشۡرِكۡ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدَۢا﴾

(من هرۆڤێکم وەکو ئێوە ووەحیم بۆ دێت بەڕاستی پەروەردگاری ئێوە پەروەردگارێکی تاک و تەنهایە جا هەرکەس تامەزرۆی گەیشتنە بەخزمەت پەروەردگاری -لە قیامەتدا- ئەوە با کردەوەی چاک بکات وە لەپەرستنی پەروەردگاریدا کەس نەکات بەهاوبەشی وڕیا بازی نەکات). [الكهف: 110].

ولە فەرموودەیەکی قودسیدا هاتووە:

«من لە هەموو هاوبەش وشەریکەکان دەوڵەمەندترم ولەهەموویان بێ پێویستم، ئەگەر هەر کەسێک کردەوەیەک ئەنجام بدات وکەسێک بکاتە هاوبەش وشەریکی من؛ ئەوا واز لەو کەسە وکردەوەکەی دێنم بە هۆی ئەو هاوبەشدانانەوە کە بۆ منی بڕیار داوە».[1]

(1) (موسلیم) گێڕاویەتیەوە، بە ژمارە: (2985) .

هدية HADIYAH

3 واجبە حاجی وعومرەکار لە حوکمەکانی حەج وعومرە وگەشت وسەفەر کردن تێبگات پێش سەفەر کردن؛ نەوەك واز لە واجبێك بهێنێت یان تووشی حەرامکراوێك ببێت،

پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

«ئەوەی خوای گەورە خێری بۆی بوێت ئەوا شارەزای دەکات لە دیندا». [2]

4 دەبێت حاجی یان عومرەکار پارەی حەڵاڵ هەڵبژێرێت بۆ ئەنجامدانی حەج یان عومرەکەی؛

چونکە خوای گەورە پاکە وتەنها پاکیش قبوڵ دەکات، وپارەی حەرام هۆکارە بۆ وەڵام نەدانەوەی نزا ودۆعاکان.

5 تەوبە کردن لە هەموو گوناه وتاوانەکان،

وئەگەر ستەمێکی لە خەڵکی کردبێت پێویستە مافەکەیان بۆ بگێڕێتەوە وداوای لێبووردنیان لێبکات، ئینجا ستەمەکە: لە کەسایەتی یان پارە یان هەرشتێکی تر بێت.

6 سوننەتە گەشتیار وەسێت بنووسێت،

ئەوەی دەبێت بۆی بکرێت وئەوەی لەسەریەتی بیکات؛ پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

«گونجاو نییە بۆ مسوڵمانێک شتێک هەبێت وەسیەت سەبارەتی بکات؛ دوو شەو بەسەریدا تێپەڕ ببێت و وەسیەتەکەی نەنووسیبێت». [3]

---

(2) (بوخاری) گێڕاویەتیەوە، بە ژمارە: (2738). (موسلیم) گێڕاویەتیەوە، بە ژمارە: (1627).

(3) (ئەبو داود) گێڕاویەتیەوە، بە ژمارە (4833).

وەدەبێــت شاهێدی لەسەر دابنێت، وئەو قەرزانەی لەسەریەتی بیداتــەوە، وسپاردەکان بگێڕێتــەوە بۆ خاوەنەکانیــان یان ڕوخسەتیان لێوەربگرێت لە هێشتنەوەیان لە لای خۆی.

7

سوننەتە گەشتیار کۆشش بکات بۆ دۆزینەوەی هاوەڵی چاك لە گەشتەکەیدا،

وپێویستە بە پەرۆش بێت لەسەر ئەوەی فێرخوازی زانستی شەرعی بن؛ چونکە ئەمە هۆکارە بۆ سەرکەوتنی وتووش نەبوونی بە هەڵە لە گەشتەکەیدا ولە حەج وعومرەکەیدا؛ چونکە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

"مرۆڤ لە سەر ئاینی هاوڕێکەیەتی؛ بۆیە با هەریەکێکتان بڕوانێت وبزانێت هاوڕێیەتی کێ دەکات". (4)

هەروەها پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

"هاوڕێیەتی هیچ کەسێک مەکە جگە لە ئیماندار، وبا هیچ کەسێک لە خواردنەکەت نەخوات جگە لە تەقواداران". (5)

(4) (ئەبو داود) گێڕاویەتیەوە، بە ژمارە (4832)، و(تیرمزی) گێڕاویەتیەوە، بە ژمارە (2395).

(5) (تەبەڕانی) گێڕاویەتیەوە، بە ژمارە (823).

8

سوننەتە گەشتیار ماڵئاوایی لە خێزان وکەسە نزیکەکان ودراوسێ وهاوەڵانی بکات؛

پێغەمبەر -صلی اللە علیەوسلم- دەفەرموێت:

«ئەوەی دەیەوێت سەفەر بکات با بە ئەو کەسانە بڵێت کە جێیان دەهێڵێت: (أَسْتَوْدِعُكُمُ اللَّهَ الَّذِي لَا يُضِيعُ وَدَائِعَهُ) واتە: (ئەتانسپێرم بە اللە بە ڕاستی هیچ سپاردەیەك لە لای ئەو ون نابێت)».[6]

پێغەمبەر -صلی اللە علیە وسلم- ماڵئاوایی لە هاوەڵانی دەکرد ئەگەر یەکێکیان بی ویستایە سەفەر بکات، دەیفەرموو:

«أَسْتَوْدِعُ اللهَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ واتە:«من ئاین وسپاردە وکۆتا کردەوەکانت بە خودا دەسپێرم».[7]

وئەو کەسەی داوای وەسیەتی لێدەکرد لە گەشتیارەکان؛ پێغەمبەر -صلی اللە علیە وسلم- پێی دەفەرموو:

«زَوَّدَكَ اللَّهُ التَّقْوَى، وَغَفَرَ ذَنْبَكَ، وَيَسَّرَ لَكَ الخَيْرَ حَيْثُ مَا كُنْتَ» واتە: «خوای گەورە تەقواداریت پێببەخشێت، ولە گوناهەکانت خۆش بێت، وکاری خێرت بۆ ئاسان بکات لە هەر شوێنێك بوویت».[8]

---

(6) (ئەحمەد) لە موسنەدەکەیدا گێڕاویەتیەوە، بە ژمارە (4524).
(7) (تیرمزی) گێڕاویەتیەوە، بە ژمارە (3444).
(8) (ئەحمەد) لە موسنەدەکەیدا گێڕاویەتیەوە، بە ژمارە (9724).

وپیاوێك دەیویست سەفەر بكات هات بۆ لای پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم-، ووتی: ئەی پێغەمبەری خودا ئامۆژگاریم بكە، ئەویش فەرمووی:

«ئامۆژگاریت دەكەم بە تەقوای خوای گەورە وتەكبیر كردن -ووتنی: الله أكبر- لە سەر هەموو شوێنێكی بەرز»، كاتێك ئەو كەسەی بەتەمای سەفەر بوو ڕۆیشت، فەرمووی: «خودایە زەوی -ڕێگاكەی- بۆ كورت بكەرەوە وگەشتەكەی لەسەر ئاسان بكە»[9].

9

نابێت زەنگ ومۆسیقا وسەگ لەگەڵ خۆیدا ببات لە كاتی گەشت كردندا؛ بەهۆی ئەم فەرموودەیە:

لە ئەبو هوڕەیرەوە -ڕەزای خوای لێبێت- كە پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

«فریشتەكان هاوەڵی كۆمەڵێك نابن ئەگەر سەگ یان زەنگیان تێدا بێت»[10].

(9) (موسلیم) گێراویەتیەوە، بە ژمارە (2113).

(10) (بوخاری) گێراویەتیەوە؛ بە ژمارە (2593)، و(موسلیم) گێراویەتیەوە؛ بە ژمارە (2770).

10

ئەگەر بیەوێت گەشت بکات وزیاتر لە یەك خێزانی هەبوو؛ ئەوا تیروپشك لە نێوانیان دەکات ئەگەر هەر خێزانێکی لە تیروپشکەکە دەرچوو ئەوا لەگەڵی دەبێت لە گەشتەکەیدا،بەهۆی ئەم فەرموودەیە:

لە عائیشەوە -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت:

> **«پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- ئەگەر مەبەستی سەفەرێکی بووایە؛ تیروپشکی دەکرد لە نێوان خێزانەکانی، هەرکامێکیان لە تیروپشکەکە دەربچووایە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- لەگەڵ خۆیدا دەیبرد».[11]**

11

سوننەتە لە ڕۆژی پێنج شەممە لە سەرەتای ڕۆژدا گەشت بکات ئەگەر ئاسان بوو بۆی؛

چونکە ئەمە کردەوەی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- بووە، کەعبی کوڕی مالیك -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت:

> **«کەمجار پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- دەردەچوو بۆ سەفەر کردن ئیلا لە ڕۆژی پێنج شەممەدا دەردەچو»[12]**

12

سوننەتە نزای دەرچوون لە ماڵ بکات لەکاتی گەشت کردن وڕۆیشتن بۆ هەر شوێنێکی تر،

لەکاتی دەرچوونیدا دەڵێت:

---

(11) (بوخاری) گێڕاویەتیەوە؛ بە ژمارە (2949).

(12) (ئەبو داود) گێڕاویەتیەوە؛ بە ژمارە (5094).

«بِسْمِ اللهَّ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهَّ، وَلا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهَّ، اللَّهمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَوْ أُضَلَّ، أَوْ أَزِلَّ أَوْ أُزَلَّ، أَوْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ، أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ».

واتـه: «بـه نـاوی خوای گـەورە، تەوەکول وپشت بەستنم تەنها بەخوای گەورەیـە، هـچ هێز وتوانایەکمـان نییـە مەگـەر ئـەوە نەبێت کـە خـوای گـەورە دەیبەخشێت، خـوای گـەورە پەنات پێ دەگـرم لـەوەی گومـڕا بم یـان گومڕا بکرێم، ولـەوەی بکەوم یان بمکەوێنـن، و لـە ستەم یان ستەمم لێبکرێت، و لەڕەفتارکردنی نەزانانە یان بەنەزانی مامەڵەم لەگەڵ بکرێت».[13]

سوننەتە نـزای سـەفەر بـکات کاتێك سـواری ئاژەڵەکـەی، یـان ئۆتۆمبێلەکـەی، یان فڕۆکە یـان هەرشـتێکی تـر دەبێت لە سـواریەکان، و دەڵێـت:

13

«اللهُّ أَكْبَرُ، اللهُّ أَكْبَرُ، اللهُّ أَكْبَرُ ثُمَّ يَقُولُ: {سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ} [الزخرف: ١٤] اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى، اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا السَّفَرَ، وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ، وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُبِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ المنظر، وسوء الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ..».

واتـە: «خـودا لـە هەموو شـتێک گەورەترە، خـودا لە هەموو شـتێک گەورەترە، خـودا لـە هەمـوو شـتێک گەورەتـرە، پاشـان دەڵێت: ﴿پـاك وبێگـەردی بـۆ ئـەو خودایـەی، کـە ئەمـەی بـۆ ڕامکردوویـن (موسـەخەر کردوویـن) وئێمـەش دەسـەڵاتمان نەبـوو بەسـەریدا * بەڕاسـتی لـە دواڕۆژیشـدا هـەر بـۆ لای ئـەو خودایـە دەگەڕێینـەوە﴾ [الزخـرف: ١٤]، خودایـە ئێمـە لـەم گەشـتەماندا داوای چاکـە و خۆپارێـزی وئـەو کردەوانـەت لێدەکەیـن کە تۆ پێـی ڕازیـت، خودایە ئەم گەشـتەمان بـۆ ئاسـان بکـە و دووریەکەیمـان بـۆ نزیـك بکـەرەوە، خودایـە تـۆ پارێزەرمـان بـە لـەم گەشـتەماندا وخانەوادەکەشـمان بپارێـزە، کـە جێمـان هێشـتوون، خودایـە مـن پەنـات پێدەگـرم لـە نارەحەتـی ئـەم گەشـتە[14] وخەمۆکـی ڕواڵەتمـان[15] و ـپەنـات پێدەگـرم- لـە خراپـی حاڵمان[16] لـە کاتی گەڕانەوەمـان بۆ لای ماڵ وخێزان».[17]

(13) (وعثـاء السـفر-نارەحەتی ئـەم گەشـتە) مەبەسـت لێـی ئەوپـەڕی سـەختی وبارگرانیـە لـە گەشـتەکەدا. [الإفصـاح عن معانـي الصحاح (4/ 284)].
(14) (كآبـة المنظر-خەمۆکـی ڕواڵەتمـان) مەبەسـت لێـی خراپـی ڕواڵـەت وشێوەیـە بەهـۆی غەم وخەفـەت ودڵتەنگیـەوە. [الإفصـاح عن معاني الصحاح (4/ 284)].
(15) (المنقلب-گەڕانەوە) مەبەست لێی کاتی گەڕانەوەیە بۆ نێو ماڵ وکەسوکار. [الإفصاح عن معاني الصحاح (4/ 284)].
(16) (ئەحمەد) گێڕاویەتیەوە لە موسنەدەکەیدا، بە ژمارە (6374).
(17) (بوخاری) گێڕاویەتیەوە؛ بە ژمارە (2998).

14 سوننەتە گەشتیار بە تەنها گەشت نەکات بە بێ هاوەڵ؛

چونکە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

«ئەگەر خەڵکی ئەوەیان بزانیایە سەبارەت بە تەنهایی کە من دەیزانم ئەوا کەس بە تەنها گەشتی نەدەکرد لە شەودا».[18]

---

(18) (ئەبو داود) گێڕاویەتیەوە؛ بە ژمارە (2608).

15

گەشتیارەکان کەسێکیان دیاری دەکەن بۆئەوەی ببێتە فەرمانداریان؛

چونکە ئەمە دەبێتە یەکگرتوویی، وکۆك بوونیان، وپاڵنەرێکی بەهێزە بۆ بەدەستهێنانی مەبەست وپێویستیەکانیان،

پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

«ئەگەر سێ کەس دەرچوون بۆ گەشت با یەکێکیان بکەن بە فەرمانداریان»

(19) (ئەحمەد) لە موسنەدەکەیدا گێڕاویەتیەوە، بە ژمارە (17736).

16 دەبێت بەپەرۆش بێت لەسەر جێبەجێکردنی ئەوەی الله واجبی کردووە لەسەری لە پەرستنەکان ودوورکەوتنەوە لە حەرامکراوەکان

وخۆڕازاندنەوە بە ڕەوشتە جوانەکان، ویارمەتی ئەو کەسانە دەدات کە پێویستیان بە یارمەتیە، وزانست دەگەیەنێت بەو کەسانەی داوای دەکەن وپێویستیانە، وسەخی دەبێت لە پارەدا، ودەیبەخشێت لە بەرژەوەندییەکانی خۆی وبرایانی ولە پێویستیەکانیان.

17 باشتر وایە زیاد لە پێویست خەرجی وکەرەستەکانی گەشت لەگەڵ خۆیدا ببات،

چونکە داوا کردن وپێویستی لەوەیە زیاد بکات وحاڵ وبارەکان بگۆڕێت.

18 پێویستە لە هەموو ئەم حاڵەتانەدا ڕووی خۆش بێت، ودەروونی بەختەوەر بێت،

وبە پەرۆش بێت لەسەر ئەوەی ئاسوودەیی بخاتە نێو دڵی هاوەڵانی؛ بۆئەوەی ئاشتی خواز وهۆگر بڵاوکار بێت.

HADIYAH هدية

19 هەروەها دەبێت ئارام بگرێت لەسەر خراپ هەڵسوکەوت کردنی هاوەڵانی وخۆڕاگر

بێت لەسەر پێچەوانە کردنیان بۆ سەرخستنی ڕاوبۆچوونەکانی، وپێویستە بە شێوەیەکی جوان مامەڵەیان لەگەڵدا بکات، بۆئەوەی ڕێزدار بێت لە نێوانیان، وبە گەورەی دابنێن لە دەروونیاندا.

20 سوننەتە ئەگەر گەشتیارەکان لە شوێنێك وەستان پێکەوە بمێننەوە،

وهەندێک لە هاوەڵانی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- ئەگەر لە شوێنێك بوەستانایە بڵاو دەبوونەوە لە نێو شیو ودۆڵەکاندا،

بۆیە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- فەرمووی:

> **«جیابوونەوەتان لە نێو ڕێچکەی ئەم شیو ودۆڵانەدا بە دڵنیاییەوە لە شەیتانەوەیە».**[20]

پاش ئەم فەرمایشتە نزیك لە یەکتر وپێکەوە دەمانەوە؛ تەنانەت ئەگەر پۆشاكێك بدرایە بە سەریاندا بەشی هەموویانی دەکرد.

21 سوننەتە ئەگەر لایدایە شوێنێك لە کاتی سەفەردا یان هەرشوێنێک با لەسەفەریشدا نەبێت؛

ئەم نزایە بکات کە لە پێغەمبەرەوە هاتووە -صلى الله عليه وسلم-فەرموویەتی:

(20) (موسلیم) گێڕاویەتیەوە؛ بە ژمارە (2708).

«أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ»؛

واتە: «پەنا دەگرم بە [وشەکانی خوای گەورە کە بێ کەموکوڕی وعەیبە -مەبەست قورئانە-] لە هەموو شەڕێک کە دروستی کردووە»[21]

ئەگەر ئەم زیکرە بڵێت ئەوا هیچ شتێك زیانی پێناگەیەنێت هەتاوەکو لەو شوێنە دەڕوات.

22 سوننەتە لە کاتی چوونە سەر شوێنی بەرز تەکبیر بکات -بڵێت: الله أكبر-، وتەسبیح بکات -بڵێ: سبحان الله- کاتێك دادەبەزێتە نێو شوێنە نزمەکان ودۆڵەکان،

جابر -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت: "ئەگەر سەربکەوتینایە؛ تەکبیرمان دەکرد، وئەگەر دابەزینایە؛ تەسبیحمان دەکرد"، ولە کاتی تەکبیردا دەنگیان بەرز نەدەکردەوە،[22]

پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

«ئەی خەڵکینە، نەرم ونیان بن دەرهەق بە خۆتان، ئێوە نە دەپارێنەوە لە کەسێک نەبیسێت ونە دەپاڕێنەوە لە کەسێکی دوور، الله لەگەڵ ئێوەیە، ئەو بیسەر ونزیکە».[23]

23 سوننەتە لە شەودا گەشت بکات بەتایبەت لە سەرەتای شەودا؛ پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

(21) (بوخاری) گێراویەتیەوە؛ بە ژمارە (2994).
(22) (بوخاری) گێراویەتیەوە؛ بە ژمارە (2993) .
(23) (ئەبو داود) گێراویەتیەوە؛ بە ژمارە (2571) .

«لە شەودا سەفەر بکەن، چونکە (ڕێگاکانی) زەوی لە شەودا کورت دەکرێتەوە».[24]

24 هەروەها سوننەتە زۆر نزا ودۆعا بکات لە کاتی گەشتەکەیدا،

چونکە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت:

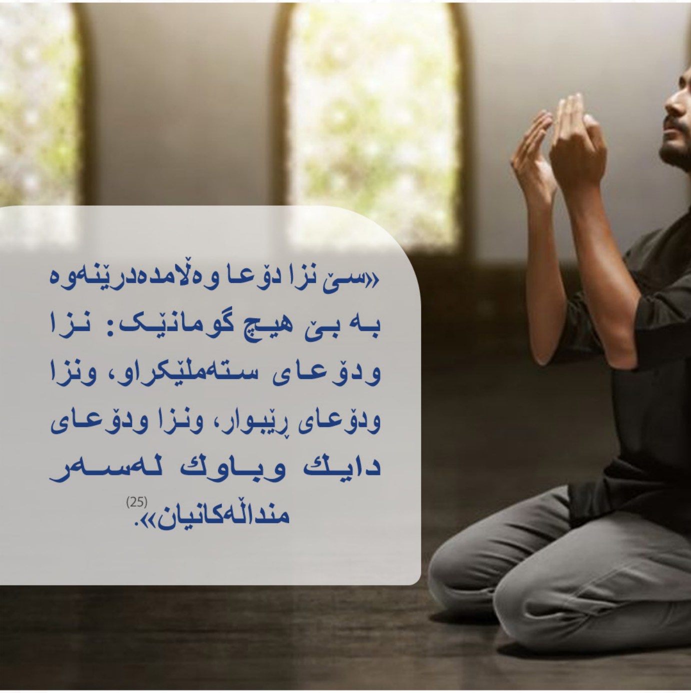

«سێ نزا دۆعا وەڵامدەدرێنەوە بە بێ هیچ گومانێک: نزا ودۆعای ستەملێکراو، ونزا ودۆعای ڕێبوار، ونزا ودۆعای دایك وباوك لەسەر منداڵەکانیان».[25]

(24) (ئەحمەد) لە موسنەدەکەیدا گێراویەتیەوە، بە ژمارە (10771).
(25) (ئەلبەزار) گێراویەتیەوە لە موسنەدەکەیدا، بە ژمارە (10068).

هدية HADIYAH

دووەم: پاکوخاوێنی لە کاتی گەشت وسەفەردا

واجبە گەشتیار گرنگی بدات بە پاکوخاوێنی خۆی،

دەبێت دەستنوێژ بگرێت لە پاش دەستنوێژشکاندنی، ودەبێت خۆی بشوات لە پاش لەشگران بوونی.

ئەگەر ئاوی دەستنەکەوت،

یان کەمی پێیە ودەیەوێت بەکاریبهێنێت بۆ خواردن وخواردنەوە؛ لەم حاڵەتەدا تەیەموم دەکات.

چۆنیەتی تەیەموم کردن:

ناو لەپەکانی دەستەکانی دەدات بە سەر خۆڵی سەر زەویدا پاشان مەسح دەکات بە سەر ڕووی وهەردوو دیوی دەستەکانی.

پاکی تیمم پاکی‌ای موقتی است؛

تەیەموم پاکژییەکی کاتیە، و هەرکات ئاوی دەستکەوت واجبە بەکاریبهێنێت، ئەگەر تەیەمومی کرد بۆ لابردنی لەشگرانی پاشان ئاوی دەستکەوت ئەوا واجبە خۆی بشوات بەو ئاوە، ئەگەر تەیەمومی کرد بۆ دەست نوێژ پاشان ئاوی دەستکەوت ئەوا واجبە بە ئاوەکە دەستنوێژ بگرێتەوە،

لە فەرموودەدا هاتووە:

«خاك وخۆڵی پاك بەكاردەهێندرێت بۆ تەیەموم لە لایەن مسوڵمانەوە، ئەگەرچیش ئاوی دەستنەوكەوت هەتا دە ساڵیش؛ ئەگەر ئاوی دەستكەوت با لە خودا بترسێت و بەكاری بێنێت بۆ دەست نوێژ وخۆشۆردنی لەش گرانی».[26]

مەسح كردن لە سەر گۆرەوی وخوفەكان؛

ڕێگەپێدراوە لە قورئان وسوننەت ویەكدەنگی ئەهلی سوننە.

بۆ مەسحكردن لەسەر خوف وگۆرەوییەكان وهاوشێوەكانیان؛ چەند مەرجێك هەیە، لەوانەیش:

1. دەبێت خوفەكان وگۆرەوییەكان پاك وڕێگەپێدراو بن.
2. پێویستە بە دەستنوێژەوە لە پێی كردبێت.
3. پێویستە ئەو شوێنانە دابپۆشن كە دەبێت لە كاتی دەستنوێژدا بشۆردرێن.

(26) (بوخاری) گێراویەتیەوە؛ بە ژمارە (1804)، و(موسلیم) گێراویەتیەوە؛ بە ژمارە (1927).

هدية
HADIYAH

4.

مەسح كردن بەسەریاندا بۆ كاتی دەست نوێژ شكاندن دەبێت، ولە كاتی توش بون بە لەشگرانی وئەو شتانەی خۆشۆردن واجب دەكەن؛ مەسحكردن ڕێگەپێدراو نییە.

5.

مەسحكردن بە سەریاندا كاتی دیاریكراوی هەیە لە شەریعەتدا ئەمیش بریتیە لە ڕۆژ وشەوێك بۆ نیشتەجێبوو، وسێ شەو وڕۆژ بۆ ڕێبوار، وبۆچوونی دروست ئەوەیە كە ماوەی مەسحكردن دەستپێدەكات لە پاش یەكەم مەسحكردن پاش ئەوەی دەستنوێژی شكاوە، ودوای بیست وچوار كاتژمێر ماوەكە تەواو دەبێت بۆ نیشتەجێبوو، ودوای حەفتا ودوو كاتژمێر تەواو دەبێت بۆ ڕێبوار.

هدية
HADIYAH

ومەسحکردن پوچەڵ دەبێتەوە بە یەکێك لەم سێ شتە:

1. ئەگەر دەستنوێژی شکا بە هۆی ئەو شتانەی خۆشۆردن واجب دەکەن وەکو لەشگرانی؛ لەم حاڵەتەدا مەسحکردنەکە پوچەڵ دەبێتەوە ودەبێت خۆی بشوات.

2. ئەگەر دایان بکەنێت لە پاش مەسح کردن بە سەریاندا.

3. ئەگەر ماوەی ڕەچاوکراو تەواو بێت کە لە شەریعەتدا دیاریکراوە؛ مەسحکردنیش پوچەڵ دەبێتەوە.

* * *

هدية
HADIYAH

سێیەم: حوکمەکانی کورتکردنەوەی -قەسری- نوێژ لە گەشت وسەفەردا

کورتکردنەوەی نوێژەکان لە گەشت وسەفەردا باشترە لە ئەنجامدانیان بە بێ کورتکردنەوە؛

بەڵام ئەگەر گەشتیار نوێژەکەی بە چوار ڕکات ئەنجامدا نوێژەکە دروستە بەڵام بە پێچەوانەی باشتر کردەوەی ئەنجامداوە.

گەشتیار دەتوانێت نوێژەکەی کورت بکاتەوە ئەگەر دەربچێت لە سنووری هەموو ماڵەکانی گوندەکەی یان شارەکەی،

وئەمە مەزهەبی زۆرینەی زانایانە.

وئەگەر گەشت وسەفەر بکات لە پاش هاتنی کاتی نوێژ؛ دەتوانێت نوێژەکە کورت بکاتەوە،

چونکە گەشتی کردووە لە پێش ئەوەی ماوەی نوێژەکە تەواو بێت.

سەبارەت بە کۆکردنەوە لە نێوان

نوێژەکانی نیوەڕۆ وعەسر

ولە نێوان

نوێژەکانی مەغریب وعیشا

ئەمیش سوننەتە بۆ گەشتیار لە کاتی پێویستیدا، ئەگەر لە ڕێگا بەردەوام بوو؛ دەتوانێت ئەوەیان هەڵبژێرێت کە گونجاوە بۆی لە نێوان کۆکردنەوەی پێش خستن یان دووا خستن.

اگر مسافر نیازی به جمع کردن نداشته باشد

(مانند توقف در مکانی که قصد حرکت پیش از وقت نماز دوم را ندارد)، بهتر و اولی عدم جمع کردن نمازها است؛ به همین دلیل، پیامبر صلی الله علیه وسلم در حجة الوداع هنگام توقف در مِنی، نمازها را جمع نکردند؛ چرا که نیازی به آن نبود.

مسافر می‌تواند همانند مقیم، نمازهای نفلی

مانند نماز ضحی، قیام شب، وتر و دیگر نوافل غیر از نوافل راتبهٔ ظهر، مغرب و عشاء را به جای آورد، سنت آن است که نوافل راتبهٔ این نمازها خوانده نشود.

خواندن نماز نفلی بر مرکب

(هواپیما، موتر، کشتی و...) در سفر جایز است، اما برای نماز واجب باید از مرکب پیاده شد، مگر در صورت ناتوانی.

هدية
HADIYAH

نوێژی گەشتیار لە پشتی نیشتەجێبوو دروستە،

گەشتیار نوێژەکەی تەواو دەکات هەروەکو ئیمامەکەی، ئینجا بگات بە هەموو ڕکاتەکانی نوێژەکە، یان ڕکاتێکی، یان کەمتر، تەنانەت ئەگەر بگات پێی لە تەشەهودی -تەحیاتی- کۆتایی لە پێش سەلامدانەوە ئەوا نوێژەکەی هەر تەواو دەکات، وئەمیش پەسەندترین بۆچوونە لە نێو دوو بۆچوونی زانایاندا.

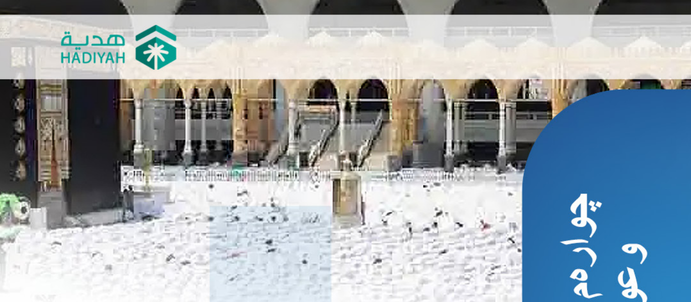

پێویستە پەلە بکات لە گەڕانەوە ودرێژە نەدات بە گەشتەکەی بە بێ پێویستی؛

چونکە پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- فەرموویەتی:

«گەشت کردن بەشێکە لە ئازار، ڕێگر دەبێت لە خواردن وخواردنەوە وخەوتنتان، ئەگەر یەکێکتان هۆکاری سەفەری تەواو بوو با پەلە بکات لە گەڕانەوە بۆ لای خێزان ومالّی».[27]

ئەگەر بیەوێت بگەڕێتەوە بۆ شارەکەی یان وڵاتەکەی؛ ئەوا نزای سەفەر دەخوێنێت لە کاتی سەرکەوتن بەسەر سواریەکەی،

هەروەها ئەم بەشەیشی بۆ زیاد دەکات:

«آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ».

واتە: «گەڕاینەوە بە تۆبە کاری لە تاوانەکان، وهەروەها بە پەرستش بۆ خودا و سوپاسگوزار وستایش کاریشین بۆ پەروەردگارمان».[28]

---

(27) (بوخاری) گێراویەتیەوە؛ بە ژمارە (1797)، و(موسلیم) گێراویەتیەوە؛ بە ژمارە (1342).

(28) (بوخاری) گێراویەتیەوە؛ بە ژمارە (4116).

سوننەتە لە کاتی گەڕانەوە لە گەشت وسەفەر ئەوە بڵێت کە لە پێغەمبەرەوە هاتووە -صلى الله عليه وسلم- کە ئەگەر بگەڕایەتەوە لە جەنگ، یان حەج یان عومرە، لە سەر هەموو شوێنێکی بەرز تەکبیری دەکرد -دەیووت: الله أكبر- سێ جار، پاشان دەیووت:

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، آيِبُونَ، تَائِبُونَ، عَابِدُونَ، سَاجِدُونَ، لِرَبِّنَا حَامِدُونَ، صَدَقَ اللهُ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ».

واتە: «هیچ پەرستراوێك هەق وڕاستی نییە کە شایستەی پەرستن بێت جگە لە -الله-ی تاك و تەنیای بێ هاوەڵ، موڵك وسامان وستایش بۆ ئەوە و بەسەر هەموو شتێکیشدا بە توانا و بە دەسەڵاتە، گەڕاینەوە بە پەشیمانی لە تاوان، هەروەها بە پەرستش بۆ خودا وسوپاسگوزار وستایش کاریشین بۆ پەروەردگارمان، خودا بەڵێنەکانی هێنایە جێ و بەندەکەی خۆی سەرخست و خۆی بە تەنها کۆمەڵەی بێباوەڕانیشی تێکشکاند». (29)

(29) (بوخاری) گێراویەتیەوە؛ بە ژمارە (1797)، و(موسلیم) گێراویەتیەوە؛ بە ژمارە (1342) .

هەروەها سوننەتە کاتێك شارەکەی دەبینێت بڵێت:

«آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ»

واتە: «گەڕاینەوە بە پەشیمانی لەتاوان، وهەروەها بە پەرستش بۆ خودا و سوپاسگوزار وستایش کاریشین بۆ پەروەردگارمان».[30]

ئەمە دووبارە دەکاتەوە هەتاوەکو دەچێتە نێو شارەکەیەوە؛ وئەمە کردەوەی پێغەمبەر بووە -صلى الله عليه وسلم-.

نابێت لە پاش سەفەرێکی درێژ بە شەو بگەڕێتەوە بۆ لای خێزانەکەی ئەگەر پێویست نەبێت؛

مەگەر پێشتر هەواڵیان بداتێ کە لە شەودا دەگەڕێتەوە، چونکە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- نەهی لەم کارە کردووە، جابر -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت:

«پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- نەهی کردووە لەوەی پیاو لە شەودا -بە ناکاو- بگەڕێتەوە بۆ لای خێزانەکانی».[31]

دانایی ئەم کارە گێڕانەوەیەکی تر ڕاڤەی کردووە:

«بۆئەوەی ئەو ئافرەتەی قژی نارێکە شانەی بکات،[32] وئەو ئافرەتەی پیاوەکەی لە لای نەبووە مووی لاشەی لابەرێت».[33]

---

(30) (موسلیم) گێڕاویەتیەوە؛ بە ژمارە (715).
(31) (ئەو ئافرەتەی قژی نارێکە)؛ چونکە ماوەیەکی زۆر پرچی پشتگوێ خستووە پێویستیەتی شانەی بکات ورێکی بخات، (مووەکانی لابەرێت)؛ لابردنی مووی ئەو شوێنانەی داواکراوە لابرێن بە بەکارهێنانی موس، (و ئافرەتەی پیاوەکەی لە لای نەبووە)؛ کە بۆ ماوەیەکی زۆر نەگەڕاوەتەوە. [التحرير في شرح صحيح مسلم - الأصبهاني (ص292)].
(32) (نەسائی) گێڕاویەتیەوە؛ بە ژمارە (9099).
(33) (موسلیم) گێڕاویەتیەوە؛ بە ژمارە (715).

هەروەها لە گێڕانەوەیەکی تردا هاتووە:

«پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- نەهی کردووە لەوەی پیاو لە شەودا -بە ناکاو- بگەڕێتەوە بۆ لای خێزانەکانی بەهۆی ئەوەی گومان دەکات خیانەت بکەن، یان بە دوای هەڵەکانیان بگەڕێت».[34]

سوننەتە ئەو کەسەی لە سەفەر دەگەڕێتەوە سەرەتا بچێتە نێو نزیکترین مزگەوت لە ماڵیان ودوو ڕکات نوێژی تێدا ئەنجام بدات

چونکە کردەوەی پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- بەم شێوەیە بووە.

(34) (موسلیم) گێراویەتیەوە؛ بە ژمارە (2428).

سوننەتە ئەو کەسەی لە سەفەر دەگەڕێتەوە نەرمونیانی بنوێنێت بەرامبەر بە منداڵەکانی و خێزانەکەی ودراوسێکانی وچاکەکار بێت بەرامبەریان ئەگەر پێشوازیان لێکرد، لە ئیبن عەباسەوە -ڕەزای خوایان لێبێت- دەڵێت:

کاتێك پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- هات بۆ مەککە چەند منداڵێکی بەنی عەبدولموتەڵیب پێشوازیان لێکرد یەکێکیانی لە باوەشکرد وئەوی تر لە پشتی بوو، عبد اللهی کوڕی جەعفەر -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت:

> **"پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- ئەگەر لە سەفەر بگەڕایەتەوە؛ ئێمە پێشوازیمان لێدەکرد، کاتێك دەگەیشت بە من وحەسەن یان حوسەین یەکێکمانی دەکردە باوەش وئەوی تر لە پشتیەوە بوو هەتاوەکو دەهاتە نێو مەدینەوە".[35]**

دیاری بەخشین سوننەتە، چونکە دەبێتە هۆی ئاسوودە کردنی دڵەکان ونەهێشتنی ناکۆکی، وسوننەتە قبوڵ بکرێت،

ولە بەرامبەردا پاداشت بدرێتەوە، مەکروهە ڕەت بکرێتەوە بە بێ ڕێگرێکی شەرعی؛ بۆیە پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم-فەرموویەتی:

> **«دیاری ببەخشن بە یەکتر؛ خۆشەویستر دەبن لە لای یەکتر».[36]**

---

(35) (بەیهەقی) گێراویەتیەوە لە (السنن الكبرى)؛ بە ژمارە (11946).

(36) (تەبەرانی) گێراویەتیەوە لە (الأوسط)؛ بە ژمارە (97).

ودیاری بەخشین هۆکارە بۆ زیاد بوونی خۆشەویستی وتەبایی لە نێو مسوڵماناندا.

ئەگەر لە گەشت وسەفەر بگەڕێتەوە بەرەو شارەکەی؛ باوەش پێدا کردنی سوننەتە،

چونکە لە پێغەمبەرەوە هاتووە -صلی الله علیه وسلم- هەروەکو ئەنەس -ڕەزای خوای لێبێت- دەڵێت:

"ئەگەر بە یەك بگەیشتنایە تەوقەیان دەکرد، وئەگەر لە سەفەر بگەڕانایەتەوە باوەشیان بە یەکدا دەکرد". [37]

وصلى الله وسلم على نبينا محمد.

(37) (بوخاری) گێڕاویەتیەوە؛ بە ژمارە (3116)، و(موسلیم) گێڕاویەتیەوە؛ بە ژمارە (100) .

HADIYAH هدية

پێڕست

ئاداب وحوكمەكانی گەشت وسەفەر كردن 2

یەكەم: ئادابی گەشت وسەفەر كردن 3

دووەم: پاوكوخاوێنی لە كاتی گەشت وسەفەردا 17

-سێیەم: حوكمەكانی كورتكردنەوەی -قەسری نوێژ لە گەشت وسەفەردا 21

چوارەم: داب ورِێساكانی گەڕانەوە لە حەج وعومرە یان هەر گەشت وسەفرێک 25

HADIYAH
HAJI & MU'TAMR'S GIFT

هدية
هدية الحاج والمعتمر

www.hadiyah.org.sa